

glede nepatentovanja vojaško-tehniških iznajdb obsejal jednako določilo, kakor ogerski zakon. Ta bojazen, ki je po tem, kar se je objavilo, le preveč opravičena, je društveno načelstvo napotilo, da se je v posebni peticiji obrnilo na Nj. prevzvišenost gospoda trgovinskega ministra barona Glanza, v kateri se protivi temu, da bi se tako postavno določilo vsprejelo v novi načrt patentnega zakona. Društveno načelstvo se je obrnilo na zbornico, da bi se takrat, ko se predloži visoki poslanski zbornici načrt avstrijskega patentnega zakona, ali po svojem zastopniku v tej visoki zbornici, ali v posebni peticiji na to delalo, da se v ta zakon ne sprejme nobeno določilo, ki bi bilo jednako propisom § 2., št. 2. ogerskega člena XXXVII. iz l. 1895. V utemeljitev se sklicuje društvo na peticijo, katero je predložilo trgovinskemu ministru in iz katere povzame sledeče: „Le malo je iznajdb, ki bi ne bile v nikaki zvezi s potrebščinami vojske ali mornarice. Organizem teh je tako zelo raztegljiv, da je komaj najti industrijsko stroko, na katero bi se ne raztezal. Isto velja o „vojnem orožju, razstrelivih in strelivih, vtrdbah ali vojnih ladijah,“ katere izrecno navaja ogerski zakon. Ne bomo navajali primerov, a pritrditi se mora našim trditvam, če se uvaža le, katere iznajdbe morejo biti v zvezi z vojnimi ladijami. Vse novosti lesne, železne in strojne industrije bi se lahko štele k tej skupini. Vse take iznajdbe pa ne služijo izključno za potrebščine vojske ali mornarice, temveč ustrezajo tudi neštevilnim drugim potrebščinam. Novo orožje, novo razstrelivo, nov ladjin stroj rabi tudi kdo drugi, ne le vojni erar. Iz tega vzroka bo že ta določba sama na sebi kvarljivo vplivala na industrijo, a pripeti se lahko, da bodo izvrševalni organi še strožje razlagali to postavno določilo, kar bo še kvarljiveje. Odseku se vidi prošnja utemeljena in predlaga:

Čestita zbornica naj prošnjo avstrijskega društva v varstvo obrtne lastnine podpira in prosi tudi svojega drž. poslanca, da se za to potegne.

Predlog se vsprejme.

XII. Zbornični svetnik Alojzij Lenček poroča imenom odseka o volilnem predlogu za nameščenje cenzorja pri avstro-ogerski bančni podružnici v Ljubljani. Umrli je cenzor gosp. Josip Kordin, vsled česar se je podružnica obrnila na zbornico, da ji v nameščenje cenzorja napravi volilni predlog, ki pa mora obsezati najmanj tri imena. Poročevalec nasvetuje imenom odseka:

Zbornica naj sklene v nameščenje jednega izpraznjenega mesta pri avstro-ogerski bančni podružnici v Ljubljani nasvetovati naslednje gospode: Iv. Kneza, F. M. Regorschega in Avgust Skaberneta.

Predlogu zbornica pritrdi.

(Konec sledi.)

Električna naprava v Ljubljani.

I.

Občinski svet ljubljanski je v seji dne 14. marcija končno sklenil, da si zgradi mestna občina električno napravo, urejeno za istomerne toke, za uporabo parne sile in akumulatorjev. Stavbe v centrali, ki bodo blizu južnega kolodvora, adaptacijo prostorov v pritličji mestne hiše za akumulatorje ter polaganje kabljev po cestah in ulicah oskrbela bode mestna občina v svoji režiji, električno napravo samo pa bode postavila znana dunajska

tvrdka Siemens & Halske. Stroški zgradbe znašali bodo 400.000 gld. in sicer na račun tvrdke Siemens & Halske 321.387 gld., na račun mestne občine pa 78.613 gld.

Ker zadeva električne naprave zanima vse sloje ljubljanskega prebivalstva, podali bomo v sledečem obširno poročilo o dotični razpravi v občinskem svetu. V imenu odseka za električno napravo poročal je občinski svetnik gimnazijski ravnatelj A. Senekovič. Meseca decembra 1894. leta sklenil je občinski svet soglasno, da si deželno stolno mesto Ljubljana zgradi na svoje stroške in kot svoje podjetje „električno napravo za električno razsvetljavo in prenašanje sil“ in da se v svrhu te zgradbe najame posebno posojilo v znesku 400.000 gld. V zmislu takratnih sklepov imela bi se električna naprava zgraditi v centralo na parno silo za jednofazne mer izpreminjajoče toke in sicer centrala za 5500, elektrovodna mreža za 7600 inštaliranih žarnic po 16 normalnih sveč ali njih ekvivalent. Pri stavbi centrale pa se je treba ozirati na to, da se more v poznejši dobi razširiti za parno ali za vodno silo. Ob jednom prejel je odsek za električno napravo takrat nalog, da o vseh projektih, katere je imel na razpolago, zasliši izkušenega strokovnjaka, potem pa sporazumno z mestnim magistratom sestavi načrte pogodb za oddajo zgradbe, oziroma za dobavo blaga ter jih občinskemu svetu predloži v potrjenje.

V zmislu omenjenih sklepov obrnil se je odsek za električno napravo do c. kr. tehnološkega muzeja na Dunaju, oziroma do profesorja in predstojnika oddelka za elektrotehniko na tem muzeju, g. Karola Schlenka, s prošnjo, da bi strokovnjaško presodil in ocenil vse projekte. Profesor Schlenk se je temu vabilu odzval in prišel v Ljubljano ter se o vseh razmerah natančno informiral na licu mesta. Potem so se mu poslali vsi projekti, katere so bile vložile tvrdke Ganz & Comp., Siemens & Halske in Schukert & Comp., da jih je mogel natančno proučiti. Prof. Schlenk podal je o teh projektih obširno poročilo, v katerem pride do zaključka, da bi za Ljubljano ne bilo umestno, graditi centralo za mer izpreminjajoče toke, ampak da bi bolj kazalo, graditi centralo za toke iste meri in z uporabo akumulatorjev a s tremi elektrovodi. Stroški za napravo znašali bi v obeh slučajih okroglo 400.000 gld., letni stroški za delovršbo pa bi bili po računih izvedenca pri napravi za izmenične toke večji, kakor stroški pri napravi za istomerne toke z akumulatorji. Konečno nasvetuje izvedenec, da bi se zgradba ljubljanske električne naprave izročila tvrdki Siemens & Halske, ki je predložila najbolj natančne projekte za istomerne toke.

Ko je odsek prejel strokovnjaško mnenje, moral se je v prvi vrsti posvetovati o tem, ali hoče ostati pri prvotnem sklepu, da se naprava zgradi za izmenične toke, ali pa hoče staviti nasvet, naj se sklep iz leta 1894 predrugači toliko, da se naprava zgradi za istomerne toke. Ko je odsek leta 1894. stavil svoje prve predloge, ni imel strokovnjaške ocene projektov in tudi nobenega projekta za istomerne toke, v katerem bi centrala bila na-

stanjena bolj kam ob periferiji mesta. Takrat se je odsek ustavljal najbolj projektu, da bi centrala prišla v sredino mesta, poleg frančiškanske cerkve, kamor so jo hoteli postaviti Siemens & Halske kakor tudi Schuckert & Comp. Ko se je sklep občinskega sveta bil raznim konkurentom objavil, vložila je tvrdka Siemens & Halske iz lastnega nagiba nov projekt za istomerne toke in za akumulatorje, po katerem projektu bi imela stati električna centrala v bližini južne železnice in v bližini plinarne, akumulatorska postaja pa v pritličnih prostorih mestne hiše. Vsa naprava pa bi imela biti tako urejena, da bi se regulacija napetosti tokov po mestni elektrovodni mreži vršila iz akumulatorske postaje v mestni hiši, torej iz središča mesta. —

Odsek se je temeljito informiral o tem, kolik konsum električne energije se sme v Ljubljani pričakovati v podnevnem času ter je prišel do zaključka, da se pri sedanjih razmerah ljubljanskih, ki se v tem oziru menda tudi v bližnji prihodnosti ne bodo veliko predrugačile, po dnevu porabi pač zelo malo razsvetljave; sem in tje potrebuje ta ali oni trgovec v kakem bolj temnem skladišču jedno ali par lučij in sicer le za kratek čas. Trditi se sme, da v Ljubljani sploh po dnevu, posebno pa v poletnem času, ne bo svetilo niti 10 žarnic. Kar zadeva uporabo elektrike pri motorjih v obrtne namene, moramo upoštevati, da motorji teko le ob delavnikih in tedaj ne nepretrgoma, marveč mirujejo v onih urah, ko počivajo delavci; v nedeljah in praznikih, kojih število znaša na leto čez 60, pa popolnem mirujejo. Ako bi se električna naprava uredila za izmenične toke, moral bi stroj teči ves dan po letu in po zimi. Jasno je torej, da se pri takem načinu delovršbe morajo stroški za kurivo in mažo izdatno pomnožiti. Ako pa vzamemo napravo z istomernimi toki in akumulatorji, zadostujejo akumulatorji vsem potrebam po dnevu in tudi v zadnjem delu noči, recimo od 1. ure popolunoči. Parne stroje je treba kuriti po noči in na večer, kedar se potrebuje največ luči in naposled po dnevu, takrat, kedar se polnijo akumulatorji. V teh razmerah deluje vsak parni stroj z ugodnim uspehom, prištedi se torej mnogo pri kurivu in tudi stroji in kotli se manje obrabljajo.

Sicer pa govore za istomerne toke še drugi razlogi. Občina hoče z električno napravo koristiti tudi malim obrtnikom s tem, da morejo dobivati električne toke kot gonilno ali motorično silo. Izkušnja pa uči, da elektromotorji za istomerne toke glede zanesljivosti in varnosti daleč nadkriljujejo one za izmenične toke. Izmenični toki pri sedanjem stanju elektrotehniškega razvitka tudi niso neposredno rabljivi kot motorična sila za električne železnice. Kar imamo doslej električnih železnic, vse so urejene za istomerne toke. Ali bi ne smeli tudi v Ljubljani misliti na to, da bi si morebiti v bližnji prihodnosti gradili električno železnico?

Tudi so električne naprave za izmenične toke bolj nevarne kakor one za istomerne toke. Pri napravah za izmenične toke uporabljajo se namreč velike napetosti

tokov (2000 voltov in še več); kdor se dotakne žice, po kateri kroži toliko napet tok, tega pač navadno usmrti. Res je sicer, da so kablji in transformatorji dobro izolirani, vendar se je pripetilo že večkrat, da je delavec, kopajoč na ulici, zadel ob kabelj, ga presekal in po električnem udaru bil ubit. Tudi pri transformatorjih pripetila se je že marsikatera nesreča. Take velike nevarnosti pri napravah za istomerne toke ni, ker je pri teh napetost mnogo manjša, največ do 300 voltov, katera pa še ni za življenje nevarna.

Naposled naj še omenimo, da dajejo obločnice za istomerne toke pri uporabi iste množine električne energije navzdol, proti tlom več svetlobe, ker je ne razpršujejo v isti meri na vse strani kakor obločnice za izmenične toke, in da svetijo nekoliko bolj mirno kakor zadnje imenovane, povedali smo vse, kar daje istomernemu toku prednost pred izmeničnim.

Obrtnijske raznoterosti.

Japonska industrija postaja nevarna drugim državam. Posebno se razvija poslednji čas bombažna industrija. Posebno angleška Indija je dobila v tem oziru nevarnega tekmovalca. Japonski izdelki so po ceni, ker so na Japonskem nizke plače, moški dobivajo namreč po 40 kr., ženske pa le po 20 kr. v našem denarju na dan, in je premog po ceni. Sedaj je na Japonskem v bombažnih tovarnah že 10.000 delavcev in 70.000 delavk. Posebni parniki pa bombaž (pavolo) dovažajo iz Mehike. Japonci pa mislijo še na Kitajskem osnovati več tovarn, ki bodo gotovo dobro vspevale, ker so na Kitajskem delavske plače še nižje.

Pisanje na steklenice. Navadno pišejo na steklenice s pisalnim demantom, ki pa večkrat pregloboko vreže. Boljši je arkanzaški oljni ali misisipski kamen. Piše naj se s 4 cm dolgim in 5 mm debelim kosom na steklenico, pri čemer naj se nekoliko pritiska.

Načrt zakona o kmetijskih zadrugah.

(Konec.)

Pravno stališče.

§ 13. Stanovske zadruge kmetovalcev niso podvržene določbam zakona z dne 9. aprila 1873. drž. zak. št. 70 o obrtnih in gospodarskih zadrugah.

Za zavezanosti zadruga je zavezana jedino zadruga kakor juridična oseba.

Zadrugo zastopa njen načelnik pri sodiščih in drugod. Listine, ki ustanovljajo zavezanosti proti tretjim osebam pa mora vendar podpisati načelnik in še jeden drug član zadružnega odbora. Če se pa tiče listina kakega podjetja, za katero je treba dovoljenja zadružnega odbora ali višjega potrjenja, se mora v listini navesti pritrjenje ali odobrenje s podpisi dveh članov zadružnega odbora.

Zadružni doneski.

§ 14. Zadruga imajo, v kolikor niso z njih osnovo zvezani prvi stroški, ali koncem leta za prihodnje leto